

SIVILOMBUDET

BREDTVEIT FENGSEL OG FORVARINGSANSTALT
POSTBOKS 1 KALDBAKKEN
0901 OSLO

Vår referanse
2023/779

Deres referanse

Vår saksbehandler
Aurora Geelmuyden

Dato
13.11.2023

Tilbakemelding på Bredtveit fengsel og forvaringsanstalts oppfølging etter besøksrapport

Vi viser til fengselets brev datert 6. oktober 2023.¹ I brevet orienterer fengselet om hvilke tiltak som er iverksatt etter Sivilombudets besøk i mars 2023, og besøksrapport med anbefalinger av juni 2023.

Kriminalomsorgen region øst mottok også en anbefaling i besøksrapporten. Redegjørelsen for oppfølging av dette punktet ble mottatt i samme brev som fengselets tilbakemelding. Vår tilbakemelding på Kriminalomsorgen regions østs oppfølging av vår anbefaling sendes i eget brev til regionen.

Innledende om fengselets tilbakemelding

Fengselet gir tydelig uttrykk for at de ønsker å gjøre endringer i tråd med Sivilombudets anbefalinger, men at rammene og ressursene fengselet har til rådighet, setter begrensninger eller vanskeliggjør deler av dette arbeidet. I etterkant av besøket og brevet som ble sendt til Justis- og beredskapsdepartementet i uken etter dette, ble det iverksatt en handlingsplan for å imøtekomme funnene i en akutt fase. Vi kommer noe tilbake til handlingsplanen i slutten av dette brevet.

Videre viser fengselet til at det er opprettet en midlertidig kvinneenhet i Skien fengsel som skal bidra til å avlaste Bredtveit fengsel, og det er tilført midler som har gitt fengselet mulighet til å gjenopprette to fagstillinger og ansette flere fengselsbetjenter. Fengselet opplever at situasjonen er noe bedret per i dag. Når det gjelder de bygningsmessige forholdene er det ikke kommet noen løsning på dette, og årsaken oppgis å være kompleksitet og økonomi.

I de avsluttende bemerkningene gir fengselet uttrykk for kritikk mot Sivilombudets gjennomføring av besøket kort tid etter at et selvmord fant sted i fengselet. Når det gjelder vurderingene som ble gjort om hvorvidt det var riktig å gjennomføre besøket i lys av situasjonen fengselet stod i, er dette redegjort for i besøksrapporten (side 18). Vi ønsker

¹ Fengselet ba om og fikk innvilget utsatt frist fra 1. oktober 2023 til 6. oktober 2023.

igjen å anerkjenne den vanskelige situasjonen fengselet stod i da besøket vårt ble gjennomført. Fengselet skriver at det, til tross for den vanskelige situasjonen, ble lagt til rette for ca 50 samtaler á to timer i løpet av de tre dagene besøket varte. Besøket til Bredtveit fengsel varte over fire dager, og i løpet av disse dagene gjennomførte vi omtrent 25 samtaler med ansatte og innsatte. Det ble i tillegg gjennomført samtaler med helseavdelingen. Disse samtaler ble avtalt direkte med helseavdelingen og det ble understreket fra vår side at samtaler ikke skulle komme i konflikt med den hjelpen de innsatte hadde behov for i perioden.

Som redegjort for i rapporten ble en rekke intervjuer gjennomført i etterkant av besøksdagene, for å tilpasse oss den krevende situasjonen i fengselet de aktuelle dagene. Noen få samtaler varte i omtrent halvannen time, og majoriteten av samtaler varte i under én time.

Videre skriver fengselet at Sivilombudet kritiserer ledelsen ved fengselet, men at ledelsen ikke har vært intervjuet i forbindelse med besøket, og dermed ikke har hatt anledning til å imøtegå påstandene i rapporten. Leder for forebyggingsenheten, Helga Fastrup Ervik, og seniorrådgiver Aurora Geelmuyden gjennomførte mandag 20. mars 2023 et intervju med daværende leder av Bredtveit fengsel og forvaringsanstalt, Doris Bakken. Intervjuet ble avtalt skriftlig i forkant. Assisterende fengselsleder Christian Fjæra Eng var til stede under intervjuet, og intervjuet varte i omtrent en time og tre kvarter. Dette intervjuet ble gjennomført etter selve besøksdagene, for at vi kunne sjekke ut sentrale, foreløpige funn med fengselets ledelse.

Nedenfor kommenteres fengselets oppfølging av de enkelte anbefalingene. Sivilombudet understreker at funnene som ble gjort under besøket og i gjennomgangen av et stort omfang dokumenter, resulterte i omfattende og krevende anbefalinger. Vi har forståelse for at oppfølgingen av disse vil ta tid og være avhengig av flere faktorer og aktører.

For enkelhets skyld er anbefalingene nummerert i omtalen nedenfor.

Oppfølgingen av Sivilombudets anbefalinger

- 1. Fengselet bør å sikre at alle innsatte som ikke er isolert kan tilbringe minst åtte timer utenfor cellen hver dag og drive med meningsfulle aktiviteter, inkludert i helgene.*

De innsatte i avdeling 1 uten dagtilbud ble tidligere låst inne på cellene mens de andre innsatte var i aktivitet. Fengsel beskriver at de innsatte som ikke er sysselsatt på dagtid, nå får tilbud om felleskap, mens de andre er på jobb, skole eller andre tilbud.

Når det gjelder avdeling 3 er fengselets tilbakemelding at rutineene ikke er endret, av hensyn til sikkerheten i fengselet. Sivilombudet understreker at når innsatte ikke er utelukket fra felleskap eller på annen måte besluttet isolert, bør de ha tilgang til felleskap.

Fengselet informerer videre om at bemanningsmessige forhold gjør at det ikke er mulig å ha en utlåsningsstid på minst åtte timer daglig i helgene. Det er urovekkende at fengselets

bemanning gjør at man er avhengig av dispensasjon fra arbeidsmiljøloven for å sikre åtte timer utlåsingstid daglig. Vi merker oss at dette ikke gjelder i særlige situasjoner som ved sykemeldinger, eller liknende, men at fengselets normalbemanning gjør at det ikke er mulig å overholde de internasjonale forventningene om minimum åtte timer utenfor cellen med meningsfulle og varierte aktiviteter.²

2. Fengselet bør arbeide systematisk for å redusere bruken av isolasjon og forebygge negative helseeffekter av isolasjon. Fengselet bør arbeide med å ivareta innsatte som er særlig utsatt for negative helseeffekter ved isolasjon, herunder unge innsatte.

Fengselet har hatt fokus på å redusere bruken og varigheten av isolasjon. Det beskrives at det gjøres fortløpende vurderinger av om lempeligere tiltak er forsvarlig når noen er plassert på sikkerhetscelle, og at de helsemessige aspektene og innsattes alder blir hensyntatt i samarbeid med helseavdelingen og ansatte. Videre foreligger det rutiner for utarbeidelse av ukeplaner for meningsfull menneskelig kontakt for personer som antas å være utelukket i 72 timer. Det er også redegjort for et samarbeid med helseavdelingen og fengselspsykiatrisk poliklinikk for at ansatte i avdeling 3 og ledere kan få en mer helsefaglig tilnærming til arbeidet. Det opplyses at ressursteamet normalt følger opp fire personer, men at oppfølgingen skjer på bakgrunn av om den enkelte innsatte er dårlig fungerende og ikke avhengig av om vedkommende er isolert. Til slutt er det opplyst om tverrfaglige møter annenhver uke, der også problematikk som gjelder isolasjon og utelukkelse berøres, i tilfeller det er aktuelt.

Sivilombudet merker seg at ressursteamet kan være et tiltak som reduserer risikoen for fremtidig isolasjon ved å følge opp innsatte som er dårlig fungerende. Ressursteamets størrelse og at de følger opp innsatte som ikke er isolert, begrenser samtidig deres kapasitet til å ivareta innsatte som allerede er isolerte.

I besøksrapporten ble det blant annet pekt på at fengselet manglet en bevissthet om at unge er særlig utsatt for skadevirkninger av isolasjon:

«Til tross for at denne innsatte var ung, fant vi ingen spor av at fengselet hadde tatt den innsattes alder i betraktning ved vurderingen av om den svært inngripende og langvarige isolasjonen var forholdsmessig. Ombudet understreker at unge innsatte er særlig utsatt for skadelige effekter av isolasjon, blant annet fordi hjernen ikke er ferdig utviklet før et stykke opp i 20-årene. Fengselets manglende oppmerksomhet om unge innsattes sårbarhet for isolasjon er heller ikke i samsvar med Kriminalomsorgens fagstrategi om unge domfelte og innsatte 18-24 år, der det blant annet står at ansatte skal motivere unge til å ta imot ulike tilbud om aktivisering for å unngå isolasjonsskader.»

² CPT har anbefalt at innsatte som et minimum bør ha mulighet til å tilbringe åtte timer utenfor cella hver dag, og til drive med meningsfulle og varierte aktiviteter CPT/Inf (1992) 3 avsnitt 47 og CPT/Inf(2017) 5 avsnitt 58. EMD har også gått lenger i retning av å slutte seg til CPTs uttalelser om at statspartene bør legge til rette for at innsatte gis mulighet til å tilbringe minst åtte timer eller mer utenfor cellen, sysselsatt med meningsfulle og varierte aktiviteter, se N.T. mot Russland, 2020, klagenr. 14727/11, avsnitt 50.

Fengselets tilbakemelding gir ikke grunnlag for å vurdere om dette nå er endret for å sikre at alder og andre kjente sårbarhetsfaktorer, hensyntas både i vurderingen av om en person skal isoleres og i oppfølgingen dersom vedkommende blir isolert.

Vi ber fengselet redegjøre nærmere for hvilke tiltak som er iverksatt for å sikre ivaretagelsen av innsatte som er særlig utsatt for skadevirkninger ved isolasjon.

- 3. Fengselet bør iverksette særlige tiltak for å hindre langvarig isolasjon, herunder sikre hyppige vurderinger av opprettholdelse og arbeid for tilbakeføring til fellesskapet.*

Fengselet viser til at det foretas fortløpende vurderinger av om det er nødvendig å opprettholde isolasjon av innsatte. Det beskrives imidlertid ikke om det er iverksatt tiltak for å sikre dette etter vårt besøk. I besøksrapporten konstaterte vi at dette ikke ble gjort i tilfredsstillende grad i perioden vi undersøkte.

Vi ber om en redegjørelse for hvilke tiltak fengselet har iverksatt for å sikre at det faktisk foretas en slik løpende vurdering og for å tilbakeføre langtidsisolerte til fellesskapet.

Når det gjelder isolasjon på sikkerhetscelle, gir fengselet uttrykk for at det ikke kan overføre personer fra sikkerhetscelle tilbake til alminnelig celle om natten, som følge av lav bemanning nattestid. I besøksrapporten er det omtalt eksempler på at fengselet allerede ved tretiden om ettermiddagen besluttet at innsatte skulle bli på sikkerhetscelle gjennom natten. Det er svært urovekkende dersom et så inngripende tiltak som sikkerhetscelle bevisst blir opprettholdt i lange perioder uten løpende vurdering av om vilkårene er oppfylt. Mangel på slike løpende vurderinger skaper risiko for krenkelse av EMK art. 3.

Fengselet erkjenner at rutine for hvor ofte vurderingene av opprettholdelse av isolasjon ikke har vært klare nok, og at vurderingene ikke har blitt nedtegnet skriftlig på en god nok måte. Det er etablert systemer for ukentlig evaluering og gjennomgang av all tvangsmiddelbruk, og revidert rutine som det nå arbeides med å implementere i det daglige arbeidet. Vi forstår denne kommentaren til å gjelde bruk av sikkerhetscelle, ikke utelukkelse fra fellesskap.

Vi ber om oversendelse av de reviderte rutine, samt en redegjørelse for hvordan det arbeides med å hindre at utelukkelse fra fellesskap resulterer i langvarig isolasjon.

- 4. Fengselet bør sikre at alle isolerte innsatte tilbys minst to timer meningsfull menneskelig kontakt hver dag, og at det lages individuelle planer for å sikre at dette blir utført og dokumentert.*

Fengselet gir på dette punktet tilbakemelding om at innsatte som er utelukket fra fellesskap eller plassert på sikkerhetscelle har mulighet til samtaler med ansatte. Videre oppgis det at fengselet per nå lager ukeplaner for alle som er isolert, slik at alle sikres minst to timer meningsfull menneskelig kontakt hver dag, og at den nyansatte sosialkonsulent vil få i oppgave å sikre at det kvalitative arbeidet rundt isolerte følges opp.

Når det gjelder tiltak for å forebygge skadevirkninger av isolasjon, viser vi til følgende i besøksrapporten:

«Dokumentasjonen tyder på at minst fem vedtak om utelukkelse varte lenger enn tre døgn sammenhengende, uten at fengselet hadde laget en ukeplan som dokumenterte planlagte og gjennomførte aktiviteter.

Det lengste av disse vedtakene hadde pågått i ca. 19 døgn sammenhengende. Vi fant bare ett dokumentert eksempel på at en innsatt i løpet av noen døgn hadde fått tilbud om sosialt samvær som oppfylte kravet om minst to timers meningsfull menneskelig kontakt. Ansatte uttalte at det ikke var realistisk at alle som var utelukket hadde minst to timer menneskelig kontakt med andre.»³

Det er uklart om rutinene for utarbeidelse av ukeplan for personer som antas utelukket over 72 timer er utarbeidet i etterkant av vårt besøk. Fengselets tilbakemelding på dette punktet gjør det vanskelig å vurdere om det er iverksatt tiltak som er egnet til å endre situasjonen som er beskrevet i rapporten.

Vi ber om tilbakemelding om hvordan fengselet arbeider med denne problemstillingen, hvilke konkrete endringer som er gjort og hvilken effekt tiltakene har hatt på fengselets oppfyllelse av kravet om minimum to timer meningsfull menneskelig kontakt daglig.

5. Alle innsatte, inkludert de som er isolert, bør gis mulighet for minst én time opphold utendørs daglig.

Fengselet konstaterer at isolerte innsatte tilbys minst én time utendørs daglig, men at det ikke er noe egnet uteområde for personer i sikkerhetsavdelingen eller personer som ønsker å skjermes for innsyn fra andre innsatte. Dette er en utilfredsstillende situasjon.

Vi merker oss at det i den oversendte handlingsplanen datert 12.04.2023 står «Luft: Skal økes betydelig. Mulighet for luft i dagslys skal standardiseres.» Fristen for dette punktet er oppgitt å være utgangen av mai 2023.

Vi etterlyser en tilbakemelding på status for dette punktet i handlingsplanen.

6. Fengselet bør iverksette tiltak for å sikre at alle vedtak om isolasjon treffes med hjemmel i lov, og med en konkret begrunnelse som viser at lovens vilkår er oppfylt. Det skal alltid fremgå hvorfor isolasjon er strengt nødvendig. Isolasjonen skal vurderes løpende og oppføre straks vilkårene ikke lenger er oppfylt.

Fengselet erkjenner at det gjennomgående har vært mangler ved de skriftlige vedtakene. Det er nå iverksatt flere tiltak for å sikre at vedtak blir fattet i tråd med anbefalingene i rapporten, og at det blir gjort løpende vurderinger av om bruk av isolasjon er nødvendig. Det har blant annet vært avholdt møter med vaktledere, assisterende fengselsleder og jurist om

³ Rapportens s. 29

utarbeidelse av gode vedtak. Fengselet gjennomfører også ukentlig gjennomgang av hendelser hvor tvangsmidler er brukt, for å kvalitetssikre at rutinene er fulgt og at det er benyttet riktig hjemmel. Det samarbeides med regionen for å utarbeide maler som kan gi vaktleder støtte når det fattes vedtak. Fengselet skriver at rutinene har vært at fengselsleder mottar alle vedtak om bruk av tvangsmidler (§ 38), og at denne rutinen nå er skriftliggjort.

Det er positivt at fengselet har satt i verk flere tiltak for å heve vedtaks kvaliteten og styrke arbeidet med løpende vurderinger av behovet for opprettholdelse av isolasjon, både ved opplæringer og ved ukentlige gjennomganger for kontroll, evaluering og læring.

I dette arbeidet oppfordrer vi fengselet om å merke seg at rapporten avdekket at flere vedtak ikke var begrunnet i forhold som oppfylte vilkårene for bruk av utelukkelse eller plassering på sikkerhetscelle. Det var altså ikke bare snakk om bruk av riktig hjemmel, men om vilkårene for bruk av sikkerhetscelle eller utelukkelse fra fellesskap var oppfylt. I disse vedtakene var terskelen for bruk av isolasjon var for lav eller feil (se kapittel 6.3.3, 6.5.3 og 7.4). det er viktig at opplæringen og kontroll, evaluering og læring også omfatter dette.

7. Fengselet bør sikre at innsatte har utsyn til en klokke fra begge sikkerhetscellene.

Fengselet har gitt tilbakemelding om at begge sikkerhetsceller har klokke, og at klokken i den ene cellen var tatt bort under vårt besøk etter ønske fra den innsatte som sist hadde vært på den aktuelle cellen.

Vi legger til grunn at dersom klokken kortvarig tas bort etter innsattes ønske, sikres det at den henges opp igjen.

8. Fengselet bør finne en verdig løsning for utdeling av mat, drikke og sanitærartikler på sikkerhetscelle.

Fengselets informerer om at rutinen med å bruke luken for å servere mat og annet til innsatte som er på sikkerhetscelle er endret slik at det nå skal gjøres en konkret vurdering i hvert tilfelle om dette kan overleveres via døren.

Vi ber om oversendelse av den oppdaterte rutinen.

9. Fengselet bør iverksette tiltak for å sikre at innsatte som ønsker å kontakte advokat under opphold på sikkerhetscelle og i belteseng, får mulighet til det.

Fengselet anerkjenner at det har hatt for dårlige rutiner på dette området, og informerer om innføring av nye rutiner for at advokat varsles om plassering på sikkerhetscelle og ved bruk av sikkerhetseng der det er aktuelt. Videre skriver fengselet at det i samråd med advokat og innsatte vil gjøre en vurdering av behovet for kontakt og hvordan kontakten praktisk skal foregå.

Ombudet understreker at det er den innsatte som velger om vedkommende ønsker kontakt med advokat, og at dette ikke er et ønske som kan overprøves av fengselet ut fra hva fengselet mener det er behov for i situasjonen. Videre vil vi understreke at en del innsatte vil ha advokater som befinner seg i andre landsdeler, og at en advokat ofte ikke har anledning til å møte fysisk i fengselet på kort varsel. Det er positivt at fengselet i større grad vil tilrettelegge for fysiske møter. Samtidig understreker ombudet at det praktiske i mange tilfeller vil være kommunikasjon per telefon og video, og at fengselet derfor må ha en ordening for den innsattes rett til kommunikasjon med advokat også blir ivaretatt i disse situasjonene.

Vi ber om at fengselet oversender den oppdaterte rutinen som er omtalt i fengselets svar.

10. Fengselet bør iverksette tiltak for å sikre at alle innsatte kartlegges for selvmord- og selvskadingsrisiko, både ved innsettelse og underveis i fengselsoppholdet.

Fengselet har gitt tilbakemelding om at alle innsatte kartlegges ved innsettelse, og at man nå benytter seg av kartleggingsmalen fra KDI. Videre er det utarbeidet rutiner for ny kartlegging dersom det skjer endringer for den innsatte under oppholdet i fengslet.

Fengselet hadde også under vårt besøk en rutine hvor det stod at man skulle foreta en systematisk kartlegging av risiko for selvskading og selvmord ved innkomst. Likevel fant vi at dette i liten grad var gjort.

Vi ber om en beskrivelse av hvordan fengselet sikrer at det faktisk skjer en systematisk kartlegging av risiko for selvskading og selvmord.

Videre er det positivt at fengselet har utarbeidet en rutine for ny kartlegging av risiko ved endringer knyttet til den innsatte.

Vi ber om oversendelse av den nye rutinen.

11. Fengselet bør sikre at innsatte som har forhøyet risiko for selvmord og selvskading blir møtt med kunnskapsbaserte forebyggingstiltak, som for eksempel økt menneskelig kontakt, omsorg og aktivisering. Isolasjon bør ikke brukes for å forebygge selvskading og selvmord.

Fengselet gir tilbakemelding om at isolasjon ikke brukes for i disse sakene fordi man anser det for å ha en positiv effekt, men som en siste utvei for å hindre at innsatte har gjenstander som kan benyttes til selvskading/selv mord tilgjengelig. Det beskrives også et større fokus på metodikk for hvordan isolasjon kan avverges eller gjøres så kortvarig som mulig. Det informeres om samarbeid med helsetjenestene. Samtidig sies det at bemanningssituasjonen i fengselet fremdeles er slik at sikkerhetsavdelingen vil bli brukt ved overhengende fare for selvskading.

Sivilombudet savner en konkret redegjørelse for hvilke tiltak som er iverksatt. I rapporten påpeker vi blant annet klare mangler i fengselets liste over mulige tiltak i situasjoner med selvmordsnære innsatte. Vi mottok kun én tiltaksplan for forebygging av selvmord i en periode hvor det var registrert minst 21 selvmordsforsøk. Vi understreket videre at rettspraksis, menneskerettslige standarder og forskning gir viktige føringer for selvmordsforebyggende tiltak, og at støttende menneskelig kontakt med ansatte, andre innsatte eller familie og nettverk utenfor fengselet står helt sentralt.

Vi ber om en tilbakemelding om hvordan fengselet konkret arbeider for å sikre selvmordsnære innsatte støttende menneskelig kontakt, for eksempel gjennom mulighet for oppfølging av/kontakt med ansatte og eventuelt innsatte i fengselet, utvidet ringe- og besøkstid, muligheter for kontakt med hjelpetelefoner utenfor fengselet og samarbeid med visitor-tjenesten til Røde Kors.

12. Sikkerhetssengen i fengselet bør avskaffes.

Fengselet gir uttrykk for at det ikke er opp til dem å avskaffe bruken av sikkerhetsseng, men at fengselet er kjent med at Kriminalomsorgsdirektoratet arbeider med tematikken. Sivilombudet viser til at Kriminalomsorgsdirektoratet høsten 2021 besluttet å avvikle bruk av belteseng som tvangsmiddel i norske fengsler innen 2024.

13. Fengselet bør sikre at informasjon blant annet om innsattes psykiske plager og selvmordstanker i fengslingskjennelser og fra andre eksterne aktører følges opp på en systematisk måte.

Fengselet skriver at informasjon fra politi, arresten, kjennelser eller andre om psykisk uhelse blir gjennomgått av vaktleder og formidlet til avdelingen, helsetjenester og andre relevante ansatte. Samtidig ser fengselet at det er behov for å forbedre rutinene med å dokumentere i innsattes journal at slik informasjon er mottatt og at det er iverksatt tiltak for å håndtere eventuell risiko.

Tilbakemeldingen etterlater uklarhet om hva fengselet på dette området har foretatt seg i etterkant av vårt besøk. Vi ber om en redegjørelse for hvordan fengselet sikrer at informasjon blant annet om innsattes psykiske plager og selvmordstanker i fengslingskjennelser og fra andre eksterne aktører følges opp på en systematisk måte.

14. Fengselet bør arbeide systematisk for å sikre verdige soningsforhold for alle innsatte.

Fengselet skriver at det over mange år har ønsket tiltak for å sikre verdige soningsforhold og formidler at det er fortvilende for fengselet at andre innsatte påføres medinnsattes lidelser, sterke uttrykk med utagering og selvskadende handlinger og at de blir påvirket av dette. Fengselet viser til at det er vedtatt bygningsmessige endringer som innebærer å flytte forsterkede celler til 1. etasje i nærmere tilknytning til sikkerhetsavdelingen samt redusere lydsmitte fra særlig avdelingene med forsterket celle og sikkerhetsavdelingen, og å oppgradere den nye fellesskapsavdelingen i 3. etasje med blant annet gode fellesskapsarealer. Fengselet omtaler dette som et prekært tiltak for å bedre på en uverdigg situasjon både for innsatte og ansatte. Det går frem av fengselets svar at de store bygningsmessige endringene avhenger av økonomiske prioriteringer fra KDI som per nå er uavklart og at arbeidene derfor ikke er startet. Ombudet har forståelse for at bygningsmassen skaper utfordringer som er kostbare og tidkrevende å få endret på.

Vi ber om en tilbakemelding på hva som er status for arbeid med de bygningsmassen.

I tillegg finner ombudet grunn til å understreke at selv om bygningen medfører begrensninger for driften fengselet, så kan flere forhold også bedres innenfor dagens bygningsmasse. Vi viser her blant annet til forhold beskrevet i kapittel 8.1, 8.2 og 8.3 om ulike alvorlige funn som påvirket soningsmiljøet.

Fengselet beskriver at det er opprettet hyppigere møtepunkt med kontaktutvalg (KU) og fengselsledelsen, og at dette oppleves konstruktivt og nyttig for begge parter. Det er planlagt at helseavdelingen skal delta på KU-møter etter innspill fra representantene.

Jevnlige møtepunkter mellom innsattrepresentantene i kontaktutvalget og fengselsledelsen er et viktig tiltak for å sikre at fengselet er kjent med forhold som berører de innsatte, og hvordan ulike tiltak treffer de innsatte. I handlingsplanen datert 12.04.2023 står det at dialogen med de innsatte skal styrkes og at det i en periode fremover skulle holdes kontaktutvalgsmøte med referat hver 14. dag.

Vi ber om en beskrivelse av andre tiltak enn bygningsmessige, som fengselet opplever at kan bedre soningsforholdene for de innsatte. Vi ber også om fengselets vurdering av hvordan kontaktutvalgsmøtene bidrar til fengselets arbeid med å sikre verdige soningsforhold, og informasjon om hvor ofte kontaktutvalgsmøtene avholdes.

15. Fengselet bør iverksette tiltak for å sikre at ansatte ikke utøver uforholdsmessig fysisk maktbruk, herunder i forbindelse med flytting av innsatte.

Fengselet skriver på dette punktet at de har gjennomgått kapittel 8.3 og fulgt opp der de mener det har vært riktig. Det er ikke nærmere beskrevet hva dette innebærer. Ombudet finner grunn til å minne om at EMD har slått fast at fysisk maktbruk mot personer som er frihetsberøvet som ikke er strengt nødvendig på grunn av personens atferd, vil utgjøre en krenkelse av EMK artikkel 3. Hendelsene som er omtalt i kapittel 8.3 er svært alvorlige, og det er avgjørende at fengselet arbeider aktivt for å forebygge liknende hendelser i fremtiden. Et slikt arbeid innebærer både at fengselet har en tilfredsstillende rutine for gjennomgang av hendelser som har funnet sted, og at fengselet arbeider aktivt for å hindre

at lignende hendelser finner sted i fremtiden. Når det gjelder arbeidet for å forhindre at slike hendelser finner sted i fremtiden er jevnlig trening i bruk av fysisk makt og tvangsmidler en viktig faktor.

Fengselet skriver at det over tid ikke har vært mulig å gjennomføre opplæring og øvelser i fysisk maktanvendelse for ansatte som følge av bemanningssituasjonen. Det er nå satt opp ukentlige øvingsdager og planlagt heldagssamlinger for alle ansatte med fokus på fysisk maktanvendelse og bruk av tvangsmidler.

Vi ber om en redegjørelse for hvordan ledelsen følger opp anbefalingene for å unngå svært alvorlige situasjoner som de vi har beskrevet i rapporten i fremtiden. Vi ber også om oversendelse av informasjon om den tilpassede madrassen.

16. Fengselet bør tilby tolk ved innsamtsamtale til alle innsatte som ikke har tilstrekkelige språkferdigheter. Under oppholdet i fengsel bør tolk brukes når viktig informasjon skal gis eller innsatte ønsker å formidle informasjon til fengselet. Tilbud om og bruk av tolk bør dokumenteres.

Fengselet anerkjenner at bruk av tolketjenester er utfordrende, og at tolketjenestene må være mer tilgjengelige. Videre skriver fengselet at det foreløpig er telefontolk som er mest brukt ved behov, men at man arbeider for andre måter å ivareta behovet på. Videre vil fengselet sammen med regionen se på hvilke krav til bruk av tolk som følger av den nye tolkeloven.

På side 56 i besøksrapporten skriver vi følgende:

«Til tross for ombudets anbefalinger etter forrige besøk i 2016 og et tydelig lovverk på området, ble vi under besøket kjent med at utenlandske innsatte i liten grad syntes å få tilgang til tolk, selv når det var viktig informasjon som skulle formidles.»

Under besøket forstod vi situasjonen slik at fengselet så å si ikke brukte tolk i kommunikasjon med innsatte, og at eventuell bruk av tolk skjedde i regi av andre, for eksempel i samtaler med advokat og forkynnelse av dokumenter fra domstol eller andre offentlige organer.

Det er fengselets ansvar å sikre at innsatte forstår viktig informasjon fra kriminalomsorgen under opphold i fengselet. Noe enkel hverdagskommunikasjon kan gjennomføres ved hjelp av digitale hjelpemidler som nettbrett og datamaskiner. I en del situasjoner vil det likevel være nødvendig å tilkalle tolk.

Vi ber om at fengselet oversender informasjon om hvordan man ivaretar plikten til bruk av tolk i situasjoner hvor dette er nødvendig, inkludert konkret informasjon om omfanget av bruk av tolk for kriminalomsorgen ved Bredtveit fengsel (ikke forkynnelser på vegne av andre offentlige instanser) i perioden august-oktober 2023.

17. Fengselet bør tilrettelegge soningsforholdene for personer med ulike funksjonsnedsettelse, og sikre tilgang til nødvendige hjelpemidler.

Fengselet har på dette punktet svart at bygningsmassen setter begrensninger for hvilken tilrettelegging som kan skje, og at kun innsatte som forsvarlig kan ivaretas med eksisterende rammer kan sitte i fengselet.

I besøksrapporten beskrives en blind innsatt som ikke hadde mobilitetsstokk tilgjengelig eller annen form for tilrettelegging side 56. Det er uklart om fengselets mener at den innsatte av bygningsmessige grunner ikke kunne ha mobilitetsstokk, eller om svaret skal forstås slik at personer med funksjonsnedsettelse, herunder blindhet, som det ikke kan tilrettelegges for, ikke i fremtiden vil bli plassert i Bredtveit fengsel og forvaringsanstalt.

Vi ber om en tilbakemelding vedrørende dette.

18. Fengselet bør sikre at mannlige ansatte ikke er til stede under kroppsvisitasjoner av innsatte.

Fengselet skriver på dette punktet at i utgangspunktet skal kun kvinnelige ansatte gjennomføre visitering av kvinnelige innsatte, men at unntak kan skje dersom det er praktisk umulig og tvingende nødvendig for sikkerheten til innsatte at slik visitasjon må gjennomføres. Slik visitering skal aldri skje uten at det er minst én kvinnelig ansatt til stede. Normalt gjennomføres de fleste kontrollene i dag ved hjelp av sikkerhetsskanner.

I besøksrapporten skriver vi følgende på side 57:

«I dokumentgjennomgangen så vi også notert at det var menn til stede under visitasjoner, men at disse skal ha snudd seg når den innsatte var naken. Dersom det er sikkerhetsmessig umulig å gjennomføre en visitasjon uten at det er mannlig ansatt til stede, må den innsatte som et minimum informeres og betrygges i forkant av visitasjonen om at den mannlige ansatte ikke skal se vedkommende naken.»

19. Fengselet bør umiddelbart iverksette tiltak for å sikre systematisk oppfølging og ivaretagelse av ansatte på alle nivåer.

Fengselet informerer om at det er iverksatt flere tiltak for bedre ivaretagelse av ansatte. Det er blant annet innført rutine for defusing etter alvorlige hendelser, som er implementert i beredskapsplanverket. Videre kommer det rutiner for dette fra sentralt nivå som skal innføres fra midten av oktober 2023. Det er også gjort avtaler og igangsatt tiltak med bedriftshelsetjenesten, RVTS øst og NAV arbeidslivssenter for å øke kompetansen til ansatte og ledere om generell oppfølging ved sykdom og spesielt psykiske belastninger ved å stå i alvorlige hendelser. Enkelte tiltak er allerede gjennomført og flere av tiltakene skal gjennomføres denne høsten.

20. Fengselet bør sikre at ansatte deltar på regelmessige opplærings- og kompetansehevingstiltak som styrker deres mulighet til å ivareta innsatte på god måte.

Fengselet beskriver et ønske om at ansatte får mer opplæring og ny kompetanse, men at bemannings situasjonen utgjør en utfordring. Etter bemanningsøkning og tilførte ressurser etter handlingsplan for oppfølging av Sivilombudets anbefalinger, har fengselet iverksatt flere tiltak for å løfte ansattes kompetanse på flere områder. Fengselet håper å kunne fortsette å prioritere vedlikehold og utvikling av dette i årene som kommer.

Sivilombudet merker seg som positivt at fengselet nå opplever å ha ressurser til opplærings- og kompetansehevingstiltak for de ansatte, og understreker viktigheten av at dette også blir prioritert i tiden fremover.

21. Fengselet bør sikre at ressursteamet ikke brukes til å dekke opp manglende kapasitet i vaktplanen.

Fengselet skriver at ressursteamet ble brukt til oppdekking av alminnelig bemanning i en kort og akutt fase, men forsikrer om at ressursteamet ikke skal brukes på denne måten i fremtiden og at det ikke har skjedd etter at Sivilombudets besøksrapport ble mottatt.

22. Fengselet bør forbedre sine dokumentasjonsrutiner.

Fengselet erkjenner å ha hatt for dårlige rutiner for å dokumentere hendelser. Det er nå et økt fokus på dokumentasjon og det arbeides med tiltak for å sikre riktig dokumentasjon. Fengselet ser på enkelte steder for seg å trenge mindre dokumentasjon og på andre områder mer. Som et eksempel nevner fengselet at det brukes mye tid på å dokumentere i «vaktlederjournal» som man ønsker å flytte til Kompis. Videre har fengselet fokus på å få inn tilstrekkelig innhold i begrunnelser og vurderinger i vedtakene.

Vi savner en tydeligere beskrivelse av hvilke konkrete tiltak fengselet har iverksatt for å styrke sine dokumentasjonsrutiner. Når det gjelder vaktlederjournalen ved fengselet, så vi at denne inneholdt en god del informasjon som gjaldt enkeltinnsatte, som i en del tilfeller antakelig hører best hjemme i kompissjournalen til den enkelte. Samtidig inneholdt vaktlederjournalen viktig informasjon om den overordnede driften av fengselet fra dag til dag som ikke kan stå i enkeltinnsattes kompissjournal. Sivilombudet minner om at rapporten beskriver til dels alvorlige brudd på dokumentasjonsrutinene i fengselet, herunder mangel på vedtak, protokoller, vaktlederjournal og inkomstsamtaler. Når det gjelder mangel på dokumentasjon er dette noe som blant annet kan bedres ved jevnlig kontroll av dokumentasjonen faktisk er skjedd.

Vi ber om en redegjørelse for hvordan fengselet arbeider med å bedre dokumentasjonsrutinene.

23. Fengselet bør ha rutiner for hvilke virkemidler det skal bruke når fengselet mener at enkeltinnsatte ikke burde vært i fengsel.

Fengselet vil utarbeide en punktliste med hovedtrekk for oppfølging når det vurderes at innsatte ikke kan ivaretas på en adekvat måte i fengselet. Fengselet vil også utarbeide maler

for brev som kan benyttes til påtalemyndigheten, domstolen eller helseforetaket i gitte situasjoner.

Fengselet gir uttrykk for frustrasjon over at det i liten grad har skjedd endringer i situasjoner der fengselet har gitt beskjed, særlig er det en opplevelse av at dette er tilfellet når innsatte sitter i varetekt. Fengselet mener videre at påtalemyndigheten bør få et større ansvar for å finne alternativer i disse sakene. Sivilombudet oppfordrer fengselet til å ta initiativ til dialog med påtalemyndigheten på et overordnet nivå, om denne problemstillingen. Vi merker oss også at fengselet noen ganger opplever å ha innsatte på forvaring som de ikke opplever det er tilrådelig at blir værende i fengsel.

Vi ber om oversendelse av den omtalte punktlisten og brevmalene for henvendelser.

24. Kriminalomsorgen region øst bør iverksette tiltak for å sikre at de foretar selvstendige vurderinger av om vilkårene for fortsatt isolasjon er oppfylt. Vurderinger av forholdsmessighet ved langvarig isolasjon skal alltid omfatte individuelle sårbarhetsfaktorer.

Tilbakemelding på dette punktet sendes direkte til Kriminalomsorgen region øst i eget brev.

25. Bydel Bjerke, fengselspsykiatrisk poliklinikk og fengselet bør samarbeide om å iverksette lavterskel helsefremmende tiltak. Dette bør omfatte tiltak for å forebygge selvmord og selvskading, og for å sikre at innsatte ikke blir isolert dersom de skader seg selv eller vurderes som selvmordsnære.

Vi forstår det slik at fengselet for dette punktet viser til omtalen av møter og avtale om opplæring av ansatte på brevets side 2. Det er uklart på hvilken måte det som er beskrevet på side 2 i brevet er en oppfølging av denne anbefalingen. **Vi ber om en redegjørelse for hvordan denne anbefalingen følges opp.**

26. Fengselet og fengselspsykiatrisk poliklinikk bør samarbeide om å sikre at poliklinikkens kompetanse blir brukt til å veilede og undervise de ansatte i fengselet.

Vi forstår det slik at fengselet også for dette punktet viser til omtalen av møter og avtale om opplæring av ansatte på brevets side 2. Slik vi forstår omtalen på side 2 i brevet dreier den seg om opplæring for de ansatte i avdeling 3 og ledelsen. Sivilombudet understreker at opplæring og veiledning ikke bør begrenses til ledelsen og ansatte i avdeling 3.

27. Fengselet bør sikre at helsetjenestene får egnede lokaler.

Fengselet gir tilbakemelding om at de bygningsmessige forholdene ved enheten gir svært begrensede muligheter, og at dette derfor er avhengig av at fengselet får tilført midler. Fengselspsykiatrisk poliklinikk har gitt tilbakemelding om at fengselet har lagt ytterligere til rette for egnede lokaler til å kunne gjennomføre miljøterapeutiske tiltak etter gjennomgang av dette på samarbeidsmøte i juni 2023.

Fengselet har innledningsvis i brevet informert om at den opprettede kvinneenheten i Skien fengsel er ment å avlaste Bredtveit, og at dette har ført til at antall plasser på Bredtveit er redusert. **Vi antar at disse forholdene kan ha hatt betydning for tilgangen på egnede lokaler for helsetjenesten, og etterlyser en tilbakemelding på om det har vært en utvikling på dette området.**

28. Bydel Bjerke og fengselet må sammen sikre systemer for forsvarlig medisinbehandling og oppfølging ved avvik.

Fengselet informerer på dette punktet om at det er etablert nye rutiner for registrering og behandling av avvik, i tillegg til at det er igangsatt et arbeid for å forbedre samarbeid om håndtering av LAR-medisiner. **Vi ber om oversendelse av de nye rutinene for registrering av avvik.**

29. Bydel Bjerke og fengselet må sikre at kommunikasjon mellom innsatte og helseavdelingen skjer på en måte som ivaretar innsattes rett til fortrolighet.

Fengselet har gitt tilbakemelding om at det er satt opp postkasser med lås slik at innsatte kan kontakte helseavdelingen på en fortrolig måte, uten at ansatte fra fengselet er involvert. Dette er et enkelt og praktisk tiltak for å sikre innsatte fortrolig kommunikasjon med helsepersonell.

30. Bydel Bjerke og fengselet bør hver for seg holde oversikt over avlyste og utsatte fremstillinger til helsetjenester.

Fengselet informerer om at det er etablert rutiner i fengselet for registrering av avvik ved avlyste og utsatte fremstillinger til helsetjenester, og at denne oversikten i fremtiden vil kunne sammenholdes med oversikten helseavdelingen antas å utarbeide. Dette er konkret og viktig tiltak for å få oversikt over i hvor stort omfang dette skjer og om det er behov for å iverksette tiltak.

31. Når innsatte besluttes flyttet til et annet fengsel må fengselet sikre at helsetjenesten involveres så fort som mulig, for å sikre overføring av pasientinformasjon etter samtykke fra pasienten.

Fengselet informerer om at det er etablert en rutine for at helseavdelingen informeres uten unødig opphold når innsatte blir overført til et annet fengsel slik at de kan informere mottakende helseavdeling. Dette er et godt og viktig tiltak for å sikre at overføring av pasientinformasjon kan skje på en god måte.

Avslutning

Som nevnt ovenfor har vi forståelse for at bygningsmassen ved fengselet setter begrensninger for driften, og at arbeidet vil kunne ta noe tid, samtidig som vi er vedvarende bekymret for at de fysiske forholdene bidrar til bruk av tvang og uverdige soningsforhold for de innsatte. Vi ønsker derfor tilsendt en beskrivelse av planen, eventuelt av de

kompeniserende tiltakene, som er iverksatt for å sikre at ikke de innsatte utsettes for mer tvang enn nødvendig, og at de har verdige soningsforhold.

Det er samtidig viktig at fengselet er bevisst på hvilket handlingsrom man har for å bedre forholdene også innenfor den nåværende bygningsmassen. Det er flere steder i fengselets redegjørelse vanskelig å forstå hvilke konkrete tiltak som faktisk er iverksatt for å følge opp anbefalingene i rapporten.

Den oversendte handlingsplanen, datert 12.04.2023, inneholder en rekke viktige tiltak som ifølge planen i stor grad skulle iverksettes i løpet av april/mai 2023. Vi savner informasjon om status for tiltakene i handlingsplanen.

Vi ber om fengselets tilbakemelding på de punktene hvor vi etterspør ytterligere informasjon/redegjørelse ovenfor, innen mandag 11. desember 2023. Dersom det er behov for en forlenget frist for enkelte av punktene, ber vi om å bli kontaktet om dette.

For sivilombudet

Helga Fastrup Ervik
avdelingssjef

Aurora Geelmuyden
seniorrådgiver

Dette brevet er godkjent etter gjeldende interne rutiner og har derfor ikke håndskrevet underskrift.

Kopi til:

KRIMINALOMSORGEN REGION ØST AVD ADMINISTRASJON

JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENTET

HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENTET

KRIMINALOMSORGS DIREKTORATET

HELSEDIREKTORATET

OSLO KOMMUNE BYDEL 9 BJERKE OSLO KOMMUNE BYDEL BJERKE v/Helseavdelingen i Bredtveit fengsel og forvaringsanstalt

OSLO UNIVERSITETSSYKEHUS HF v/Fengselspsykiatrisk poliklinikk ved Bredtveit fengsel og forvaringsanstalt

OSLO KOMMUNE HELSEETATEN

STATSFORVALTEREN I OSLO OG VIKEN